

PRAKTICKÉ ZKUŠENOSTI Z UPLATŇOVÁNÍ A REALIZACE ÚSES

RNDr. Pavel ŘEPA

AOPK ČR, Správa CHKO Slavkovský les, Hlavní 504, 353 01 Mariánské Lázně

pavel.repa@schkocr.cz

Abstrakt

Autor shrnuje své zkušenosti z uplatňování a tvorby ÚSES v praxi běžného správního úředníka v oblasti ochrany přírody a to po dobu více než 10 let na někdejších okresním úřadě a po dobu cca 5 let na správě CHKO. Hovoří o konkrétních zkušenostech ze zadávání a pořizování generelů, využívání mapování pro akci NATURA 2000 při tvorbě ÚSES, dále o zapracovávání ÚSES do pozemkových úprav a územních plánů a nakonec i praktické poznámky k realizaci skladebných prvků ÚSES především výsadbami porostů dřevin a revitalizačními akcemi. Upozorňuje na současný pokles zájmu o ÚSES spojený s nadměrnou akcentací specializované ochrany přírody a poklesem zájmu o obecnou ochranu přírody.

Klíčová slova: ÚSES, pozemkové úpravy, územní plán, Natura 2000, tvorba skladebných prvků

Tento referát nepřináší žádné hluboké teoretické poznatky k aplikaci ÚSES. Jde pouze o přehřel postřehů, které autor získal při své práci ve správních orgánech ochrany přírody a krajiny. Autor byl v letech 1990 - 2002 pracovníkem referátu životního prostředí Okresního úřadu v Tachově a po jeho zrušení přešel na Správu chráněné krajinné oblasti Slavkovský les v Mariánských Lázních, kde působí dodnes. O vymezení ÚSES se od samého počátku jeho zrodu v polovině osmdesátých let zajímal a mj. získal „staré“ oprávnění k navrhování ÚSES udělované ministerstvem ŽP. Proto ve své správní praxi návrhy ÚSES nejen zadával, posuzoval, kolaudoval apod., ale také několik akcí návrhů ÚSES v okrese Tachov sám zhotovil. Na obou pracovištích je vždy pracovníkem, jemuž je vše co souvisí s ÚSES přiděleno do pracovní náplně, má tedy zkušenosti nejen s vymezením a navrhováním ÚSES, ale také s jeho zapracováním do územních plánů a pozemkových úprav, s vymezením konkrétních skladebných částí i územním řízením a také s realizací konkrétních opatření na skladebných prvcích ÚSES.

Proto k řadě témat uvedených jako zaměření tohoto semináře, ať už se jedná o ÚSES a Natura 2000, ÚSES a pozemkové úpravy, možnosti financování realizací apod., mohu v následujícím příspěvku uvést některé vlastní poznatky.

Pokud se tedy týče zadávání přípravy generelů ÚSES setkal jsem se v praxi v podstatě s dvěma postupy. Při práci na genelech okresu Tachov, byly všechny akce zadávány předem, z popudu orgánu ochrany přírody a byly vesměs financovány z prostředků Pozemkového úřadu určených na přípravu podkladů pozemkových úprav (ojediněle dokonce i z prostředků referátu ŽP jako příprava podkladů pro jeho činnost). Naopak v CHKO Slavkovský les, ve všech třech dalších dotčených okresech (Sokolov, Karlovy Vary a Cheb) byly tímto způsobem generely ÚSES připravovány jen méně často. Především to bylo několik akcí přípravy generelů zadaných správou CHKO z centrálních prostředků vyčleněných na tuto činnost Správou chráněných krajinných oblastí Praha, dále některé akce zadal při přípravě podkladů pro ÚPN a PÚ také karlovarský okresní úřad. Okres Sokolov jím zadávané akce směřoval mimo území CHKO a okres Cheb vůbec přípravu generelů ÚSES nezajišťoval. Pak bylo zvykem připravovat ÚSES až jako součást práce na ÚP dané obce. To mnohdy vedlo k tomu, že u generelů ÚSES připravených orgánem ochrany přírody, nový

zhotovitel v podstatě použil již existující a zaplacený generel a účtoval jej pořizovateli ÚP jako dílo v podstatě nové, takže se ÚSES platí téměř zplna dvakrát. Bylo by třeba v praxi plně uplatnit ustanovení par. 2 dosud ještě „dodýchávající“ vyhlášky č. 395/1992 Sb., kde je stanoveno, že příslušný orgán ochrany přírody stanoví vymezení ÚSES v tzv. plánu (což je nešťastné označení, podle terminologie obvyklé v územním plánování jde o generel). Na okresním úřadu Tachov se nám zdařila ta praxe, že jsme každý vzniklý „plán“ (= generel) skutečně písemně schválili , s podpisem vedoucího referátu, který jej potvrdil jak závazný podklad orgánu ochrany přírody pro územní plán. Dokonce první akci jsme schválili jako územně plánovací podklad, což mělo význam i proto, že došlo k jakémusi veřejnému projednání či aspoň oznámení obcím , vlastníkům apod. Bohužel tuto praxi se nepovedlo udržet pro nezáměr a odpor se strany stavebních úřadů. Oficiální stanovení příslušného plánu (=generelu) ÚSES okresním úřadem jsme však udrželi a byla to mj.ochrana před výše zmíněným duplikováním generelů při zadávání ÚPN.

Významným zásahem do přípravy generelů ÚSES bylo mapování NATURA 2000. Jistě je nutno si přiznat, že se nepovedlo zajistit je na celém území ČR v stejně vysoké kvalitě, přesto však je nepopíratelné, že z hlediska jednotného pohledu, přesnosti a kvality zpracování předčilo všechna dosavadní mapování a podklad, který jsme pro popis krajiny dostali do rukou je na vyšší úrovni než všechny předchozí. Obecně soudím, že je to vhodný podklad pro revizi řady nástrojů, které má ochrana přírody a krajiny v rukou, ať již je to revize vymezení malo- i velkoplošných zvláště chráněných území , revize zonací našich CHKO a národních parků, revize vymezení významných krajinných prvků apod. Pochopitelně nabízí se i revize generelů ÚSES. Soudím však, že včleňování metody mapování NATURA 2000 do metodiky tvorby generelů ÚSES je již zbytečné. Základní vymezení všech ÚSES, včetně lokálních je již za námi, jejich petrifikace pomocí schválení v ÚP je rovněž velmi pokročilá. Využít však při všech příležitostech mapování NATURA 2000 k revizi ÚSES je ovšem rozhodně nezbytné. V praxi se k tomu nejčastěji dostáváme, když generel ÚSES vstupuje jako podklad do přípravy ÚP. Tady je rozhodně na místě, aby příslušný správní orgán v oblasti OP takovou konfrontaci požadoval, a to i proto, že v současné době není problém podklady z naturového mapování poskytovat, neboť je samozřejmostí jejich digitální forma. Z mé zkušenosti ovšem vím, že se zatím podkladů Natura 2000 nevyužívá v plném rozsahu všech možností jež poskytují. Obvykle se bez potíží zajistí, aby vymezení skladebných prvků ÚSES bylo upraveno podle vymapování kvalitních úseků stanovišť, takže jsou realizovány změny tvaru biocenter, či konkrétních úseků průběhu biokoridorů snadno a bez velkých obtíží. Takové úpravy jsou tedy běžné a můžeme dnes říci, že na území naší CHKO toho dosahujeme u všech zahajovaných ÚP. Složitější je, když na základě těchto podkladů hodnotíme vhodnost celých tahů ÚSES a celkové koncepce jejich vedení a výsledkem může být i opouštění méně vhodných směrů tahů a nahrazení jich vhodnější alternativou. To obvykle vyvolává odpor tvůrců ÚP a vcelku není divu, jde totiž o výraznou změnu podkladů na poslední chvíli. Aspoň v naší oblasti je již málokde pořizován ÚP zcela na „zelené louce“, vesměs jde o nahrazení starších ÚP a pak taková změna samozřejmě často vede k střetům zájmů. Přesto je nutno tuto jistou pohodlnost překonávat, neboť každé zkvalitnění podkladů zaručuje, že ÚP bude v koncepcce méně střetový a tam kde bude střetový, bude mít orgán OP vyšší míru jistoty, že prosazuje skutečně oprávněný zájem. Neboť, a to je také důležitý poznatek z praxe, nejsou tak řídké případy, že u špatně navrženého ÚSES se pak orgán státní správy OP dopouští zbytečné šikany vůči subjektům, vlastníkům nebo obci a vyvolávají se zbytečně spory, jejichž výsledkem není zajištění lepšího rozvoje přírodního prostředí.

Na druhé straně jest mi trochu si postěžovat na celkový vliv akce NATURA 2000 na rozvoj ÚSES a ochrany a zlepšování režimu krajiny jako celku. Na můj vkus realizace akce NATURA 2000, alespoň v ČR dosti nadměrně akcentovala soustředění pozornosti na ochranu vypjatě ohrožených a proto jen v malém rozsahu zachovaných velmi cenných přírodních

elementů, segmentů a jednotlivých živočišných a rostlinných druhů. Do pozadí se dostala obecná ochrana přírody a ochrana krajiny, což také znamená daleko menší zájem státní ochrany přírody o ÚSES vůbec. A to je velmi krátkozraké, neboť tím pomíjíme předchozí stupeň poznání, k němuž jsme dospěli v období „předstočtrnáctkovém“ (tedy období před přijetím dosud dnes platného zákona 114/1992 Sb.), kdy velkým přínosem nového zákona bylo ono „a krajiny“ v jeho názvu a zavedení tehdy zcela nových institutů obecné ochrany přírody a krajiny jako byly VKP, obecně chráněné druhy, krajinný ráz a v neposlední řadě ÚSES. Obrat pozornosti od této strategie ještě podtrhl dopad reformy státní správy, kdy tyto instrumenty ochrany přírody byly doslova „hozeny na hlavu“ pověřeným obecním a městským úřadům a tak došlo k značnému poklesu kvality jejich uplatňování a to prosím bez viny pracovníků příslušných referátů pověřených městských úřadů, jimž se obvykle značně ztížily pracovní možnosti a k systematictější práci v tomto směru nemají podmínky. V orgánech ochrany přírody v gesci MŽP jsme si pak zvykli tyto instrumenty velkoryse přehlížet. Nerespektujeme tak náš již před časem formulovaný poznatek, že ochrana mizejících speciálních jevů a druhů není možná bez celkové ochrany režimu krajiny a „obyčejné“ přírody v níž se nacházejí. Poznatek formulovaný již před tak dlouhým časem, že naši mladí kolegové jej už nechápou jako nezbytnou samozřejmost a opět se k němu musí propracovávat vlastní praxí, neboť jsou mnohdy nadměrně opojeni ochranou toho nejvzácnějšího.

Vrátím se však zpět ke konkrétnějším problémům našich ÚSESů t.zn. k jejich realizaci. Stále v naší oblasti je řídkým jevem přímé vytváření nových skladebných elementů ÚSES, vymezených jako navrhované. To mnohdy vede pracovníky ochrany přírody ke skepsi vůči generelům, či v ÚPN schváleným plánům ÚSES. Považují je za jen krásné, ale vůbec nerealizovatelné plány bez větší praktické ceny. Přesto mohu ze své praxe na obou pracovištích doložit, že pouhé kvalitní zúřadování ÚSES může v mnohém k cílům ochrany přírody velmi přispět. I v dobách, kdy ÚSES ještě nebyly schváleny v územních plánech, sloužily motivovanému úředníku referátu ŽP okresního úřadu jako velmi dobrý podklad, na jehož základě mohl směřovat svá rozhodnutí. Jen v první polovině devadesátých let se na okrese Tachov doslova „roztrhl pytel“ s velkými liniovými stavbami. Dálnice D 5, vysokonapěťový energovod, ingolstadský ropovod, to vše hledalo cestu přes toto území. A díky existenci aspoň generelu RÚSES (ve VÚC byl schválen mnohem později), který byl pro práci ochrany přírody velmi cennou směrnicí, se povedlo odklonit tyto stavby tak, aby co nejméně narušily základní tahy, tedy aby prošly krajinou s minimálním přispěním k její další segmentaci. Např. je pýchou tachovského okresu, že pod dálnicí D 5 je na čtyřech místech jeho území zajištěno převedení regionálního biokoridoru ÚSES po vhodně přemostěných potočnicích a říčních údolích. A zatím co dostatečně široké přemostění Úhlavky a Šárky se zdálo být samozřejmostí, prosadit zdánlivě nadměrné šířky přemostění dvou menších potoků po nichž byl RBK veden, stálo mnoho úsilí a v jednom případě bylo dokonce nutno čelit kontrolním ústředním orgánům, které považovaly stavbu onoho mostu za korupční „přihrávání“ lukrativní zakázky vhodnému stavebnímu subjektu. A trvalo dlouho vysvětlit laikům, že při přemostění biokoridoru nejde jen o převedení vodního toku, ale o celý široký pruh přirozené nivy, která plní onu komunikativní funkci ÚSES. Podobná rozhodnutí však byla činěna i u malých a menších staveb a seznam jak liniových, tak i bodových staveb, u nichž bylo kvůli ÚSES modifikováno umístění by byl velmi dlouhý.

Další příležitostí uplatnit ÚSES byly pozemkové úpravy. V naší pohraniční sudetské oblasti byla situace ještě zlepšena tím, že byl nadbytek státní půdy, takže pozemky pro skladebné prvky ÚSES bylo možno z ní dotovat a nebylo třeba přesvědčovat vlastníky, aby ze svých přidělů přispěli. Proto také byla vůle ÚSES zohlednit i při jednoduché pozemkové úpravě, kdy jeho vymezení není povinnou součástí. Za pochodu jsme se učili, co všechno je třeba jako pozemek pro ÚSES vyčlenit. Kromě typických případů, kdy se vymezily pásové

pozemky pro biokoridory přes slavné tachovské scelené lány a kdy se v nich našly i plošné pozemky pro budoucí biocentra, zjistili jsme např. že na suchých tazích jako biokoridory používané lesní okraje se svým ekotonálním účinkem je třeba vymezit. Zdánlivě již vytvořené křovinné lemy jsou totiž vlastnický a pozemkově problematické. Ani vlastník lesa, ani vlastník sousedního pole je nechce. Spadnou-li do lesnických pozemků, je snaha je až k okraji zalesnit vysokým lesem, spadnou-li do pozemků zemědělských, lze brzy očekávat snahu křoviny smýt. Ukázalo se, že je vhodné při pozemkové úpravě vymezit podél lesa pruh pozemku jako skladebnou část ÚSES, takže křoviny najdou „svůj“ pozemek, na němž se mohou legálně udržet a dokonce být případně i dosazeny. Zkrátka pozemková úprava je pro možnost realizace ÚSES kruciólním bodem, kde je třeba připravit základní předpoklad, vyřešení pozemků pro něj. Bohužel probíhají PÚ velmi pomalu, takže tyto příležitosti jsou sporé. O to více je třeba je nepropást. V naší CHKO se dnes pyšníme komplexní PÚ Rájov, kde se povedlo ošetřit ÚSES naprosto zásadně a v plném rozsahu. Jsou vymezeny i dostatečně široké parcely na revitalizaci zatrubněných potůčků a to dokonce nejen na biokoridorech ale i na jejich přítocích jako interakční prvky v rámci vodohospodářských opatření v společných zařízeních. PÚ je již před schválením a jak obec tak vlastníci s navrženým řešením souhlasí. Je to sice jen první krok, zajištění pozemků. Další kroky, tedy sehnat prostředky a zajistit postupnou realizaci je běh na dlouhou trať, je však již úspěšně nakročeno.

Nejdůležitější doménou uplatnění ÚSES je ovšem pořizování územně plánovací dokumentace. Dosud bohužel existují pracovníci a orgány státní ochrany přírody, které své vyjadřování k ÚP berou zjednodušeně a z „jedné vody načisto“ a dělají ochraně přírody více než medvědí službu. Nebudu rekapitulovat celý vývoj legislativy ÚP až k dnešnímu stavu, je všeobecně známo, že jsme již mnohem dále od prvních dětských krůčků, kdy se mnohde ÚSESy zapracovávaly do ÚP velmi formálně a bezzubě. Dnes je již legislativní zakotvení ÚSES v územním plánu velmi dobré a o to větší škoda je tuto možnost z nedbalosti či lhostejného přístupu propást. Zhotovitelé ÚP také mnohdy ještě nemají úplně jasno, co všechno dobré zapracování ÚSES vyžaduje. Jako jeden z možných nedostatků vidím jejich přístup k navrženým částem ÚSES. Pokud je snaha mechanicky přenášet ony „brambory a šípky“ navržených biocenter a biokoridorů do výkresů ÚP, není to dobře. Namnoze již se řeší využití krajiny a ploch kolem ÚSES natolik, že je možné aspoň v přesnosti již ÚP poskytuje, vyřešit jejich přesné umístění. A protože to použitá měřítká map dovolují, není od věci vymezit plochy pro skladebné prvky podle parcel, případně jejich jasně definovaných částí. Znovu pak opakuji, že ÚSES je třeba pro ÚP připravit velmi kvalitně, abychom si opravdu v střetových situacích stáli na svém a prosazovali zájmy ÚSES bez obav, že zbytečně šikanujeme tam, kde to není potřeba. A samozřejmě vyřešení těchto střetů je uměním kompromisu. To je skutečné umění, vždyť je třeba obhájit své požadavky tak, abych neustoupil příliš a vážně neohrozil zájmy, které hájím, ale na druhé straně abych co nejméně obtěžoval vlastníky a rušil jejich záměry. Nezbyvá než přesvědčovat obec i vlastníky o tom jak výhodnou devizou je málo narušená příroda a jak je komerčně využitelná především pro ten dnes tak mnohokrát skloňovaný a vzývaný cestovní ruch. Ale vysvětlit také zastupitelstvu, že nepoškozená příroda je stejně cenným naplněním potřeb lidí, jako je dostatek pitné vody nebo dobrá dopravní obslužnost, to je také argument s nímž musíme pracovat. V tomto ohledu má klíčové postavení vlastní zhotovitel ÚP. To je ten odborně zdatný, vzdělaný, který věci rozumí a jehož radám objednavatelská obec naslouchá. Pokud se nám povede, aby naše požadavky pochopil a snažil se nám pomoci je prosazovat máme mnohem snazší pozici. Proto je k zhotoviteli územního plánu nutno přistupovat jako k spolupracovníkovi, který dobře zná naše požadavky a jejich důsledky a je ochoten je prosazovat a to i proto, že o jejich správnosti a užitečnosti přesvědčen. A to ho samozřejmě nenapadne z osvětlení duchem svatým, ale musíme mu to pomalu trpělivě a také chytře a vtipně vysvětlit. Inu ochránář nemusí být vždy nutně hrozivý bojovník za přírodu tlukoucí kolem sebe razítky, zákazy a pokutami, ale může a musí také být vlídný, vstřícný a přátelský.

Na závěr pár slov k vlastnímu vytváření skladebných prvků ÚSES tam kde chybí a jsou v plánu navrženy. Asi nejčastějším případem je vytváření skladebných částí na původní orné půdě zatravněním a výsadbou dřevin. Je to práce standartní, jak zatravnění tak i výsadby dřevinné zeleně se běžně provádí a zdá se, že k nim není co dodat. Metodických pokynů jak na různých stanovištích určit optimální skladbu výsadeb, pokynů k sázení i ochraně sazenic je jistě dost a dnes už jsou značné zkušenosti. Přesto např. výsadby na biokoridorech přepažujících velké celky orné půdy nejsou jednoduché. V zemědělské krajině jde o prostředí výsadbám velmi „nepřátelské“ a vlivy poškozování zvěří, špatných vodních poměrů a dalších negativ jsou skutečně na pováženou. Úspěšnost výsadeb pak opravdu není velká a dosáhnout konečného cíle je velmi obtížné a hlavně je to úkol na dlouhou dobu. Proto z našich zkušeností z těchto výsadeb několik poznatků. Zajištění dostatečné závlivky v kriticky suchých obdobích, trvalá údržba ochranných opatření proti zvěři apod., musí trvat po řadu let. Tady je nutná spolupráce vlastníka pozemku, nejlépe obce ovšem za předpokladu, že má o výsadbu skutečně zájem a za každou cenu ji chce. Hledáme často i vedlejší motivace, které nejsou hned na první pohled zřejmé. Např. v citované PÚ Rájov navrhujeme několik výsadeb pásové dřevinné zeleně tvořících biokoridory v souběhu s polními cestami u nichž se předpokládá, že budou součástí zimní sítě lyžařských stop tvořících v okolí Mariánských Lázní známý běžecký areál. A hned je zde druhý, chápání veřejnosti mnohem přístupnější úkol pro tyto výsadby! Vytvořit větrolamné pásy bránící zavátí protažených lyžařských stop.

Zkrátka je třeba dosáhnout toho aby nový biokoridor či biocentrum byly zájmem místních obyvatel. Když se to dovede, je dobře, když ne, je to beznadějně. Mohu posloužit dvěma příklady z okresu Tachov. V konci devadesátých letech byly z prostředků PPK vytvořeny dva obdobné biokoridory. Šlo o zatravněné pruhy pozemků v orné půdě, do nichž byly vysazeny skupiny dřevin. Jeden je v katastrálním území Pavlíkov (obec Třemešné pod Přimdou) a jeden v k.ú. Klíčov (obec Kočov). V obci Třemešné se nápad zalíbil místním myslivcům, kteří mají k výsadbám dřevin v zemědělské krajině vztah. Výsadby nejen provedli, ale trvale o ně pečují, opravují oplocenky kolem jednotlivých prvků, dosazují nové sazenice a to nejen za případně uhynulé, ale jsou ochotni je trvale doplňovat i nově. V Klíčově se nepovedlo podobný zájem získat, takže po provedení výsadeb do několika let bylo oplocení výsadeb poničeno a neopraveno, sazenice zlikvidovány zvěří a suchem a nový biokoridor se změnil v plevelný pás s ojedinělými dřevinami. A nepomohlo ani, že nejméně po dva první roky po vysazení se díky úsilí orgánu OP dařilo znovu získávat prostředky z PPK na závlivku a opravy oplocení.

Provedení takových výsadeb je záležitost skutečně dlouhodobá. A říkám li dlouhodobá, pak dvacet let není příliš mnoho. Vždyť chceme vysazovat porosty přirozeného vzhledu. A to např. znamená dosáhnout značné diverzity nejen ve skladbě, ale i ve věkovém složení. Takže je třeba po pěti, deseti atd. letech dosazovat, abychom do porostů vnesli další ročníky. Také je třeba počítat s přirozenou sukcesí. Přijde mi zbytečným mrháním peněz vysazovat olše, osiky a vrby, které se uchycují samy z náletu. Ale je třeba jim pomoci, hlavně ochranou před zvěří. A tak když plotíme vysazované skupiny dřevin, úmyslně stavíme oplocenky větší než je třeba, jednak aby do nich bylo možno dosazovat, jednak také chceme získat krytý prostor, kde přežijí stromy a keře z přirozeného náletu. A nejde jen o úsporu prostředků. Zkušenosti ukázaly, že sázet např. trnku nebo šípkovou růži je kontraproduktivní, neboť většina sazenic se přes všechnu péči neuchytí. Naopak v úsecích ochráněných před zvěří se tyto druhy uchytí samovolně. Při výše zmíněných výsadbách křovinných lemů do lesních okrajů jsme se omezili na řídkou řadu lísek, ale oplotili jsme je velmi široce a vznikl prostor pro uchycení skupin trnky, šípkové růže a dalších keřů.

A když si povídáme o výsadbách, ještě zmiňme ovocné stromy. I ony patří do přirozených výsadeb, neboť i ony zvyšují diverzitu prostředí na skladebných prvcích. Např. entomologové potvrdí, že mnohé druhy zlatohlávků a dalších skupin hmyzu jsou vázány

právě na ně. K výsadbě by ovšem měly sloužit tzv. krajevodní odrůdy, jejichž záchrana byla organizována v zvláštní akci vyhlášené ČSOP. V okrese Tachov se nyní přistoupilo k druhé etapě této akce. Po inventarizaci a zajištění těchto odrůd je připravován péčí dvou nadšenců z městského úřadu v Tachově, jimž nyní poskytl podporu město Tachov (zapůjčení pozemku) a místní organizace ČSOP (příslib zajištění údržbových prací) genetický sad těchto odrůd, který časem umožní získávat materiál pro jejich uplatnění v krajinových výsadbách a to především na ÚSES.

Nejen výsadby jsou metodou tvorby skladebných prvků ÚSES. Máme zkušenosti i s dalšími postupy především vytvoření biokoridorů odtrubněním toků. Vyzkoušeli jsme několik postupů, zmíním dva případy, kdy jsme odtrubněním malého potoka vytvořili biokoridor ÚSES. V jednom případě šlo o malý potok vytékající z středně velkého rybníka. Nepovedlo se získat souhlas vlastníků okolních pozemků, na nichž je systematická drenáž zaústěná do něj. Byl tedy trubní tok ponechán nedotčený, pouze nad ním bylo vytvořeno nové umělé koryto, do něhož byl zaústěn výtok z rybníka. Ukázalo se, že vody z rybníka spolu s srážkovou vodou stékající do nového koryta s širokého a mělkého zorněného údolí postačí nejen aby tok byl skutečně živý, ale také aby přirozená činnost vody postupně upravila tvar koryta do stavu blízkého přírodě. Nové koryto bylo vedeno jen širokých obloucích a kolem něj byl vymezen široký pás pozemku k zatravnění. Přesto omezené zdroje vody stačily na značné „zpřírodnění“ průběhu nového koryta již za asi 10 let existence.

Povedla se ale i revitalizace mnohem razantnější. U již zmiňovaného Pavlíkova byl trubní tok ošetřen tak, že do něj zaústěné stromečky byly podchyceny, před zaústěním přerušeny a vyvedeny do nově vytvořeného koryta. Na něm pak byly vytvořeny příčnými hrázkami tři široce rozlité laguny, takže nově vytvořený tok, který je na minimálním spádu vytvořil v údolní nivě soustavu mělkých vodních nádrží lemovaných mokřady. Umožnila to situace, kdy glejové podloží způsobilo takový stav luk, získaných meliorační akcí jejíž následky jsme rušili, že nebyl zájem o využívání nivy ani jako louky.

Samozřejmě jsme vyzkoušeli i několik revitalizací sice otevřených, ale tvrdě napřímených toků. Máme za sebou práce na úsecích, kde jsme za využití příčných objektů a obchvatných bypasů vytvořili postupně činností vody velmi přirozené koryto. Potok běží podél lesa, proto byl ve správě toků LČR a tak se povedlo zajistit aby dosti široký pás kolem toku byl ponechán přirozenému vývoji. Vznikl tak dostatečný prostor pro meandrování potoka přirozenou cestou a také pro bohaté výsadby břehových dřevinných porostů.

Samozřejmě, že nás také zlákal vytváření drobných tůňek a vodních nádržek. V CHKO Slavkovský les máme území, kdy se jich povedlo vytvořit již přes dvacet a dnes je naděje, že na ně navážou další revitalizační opatření z výše zmiňované pozemkové úpravy v Rájově. U tůňek chci však ještě jednu poznámku doplňující již to, co jsem výše zmínil o „pohrdání“ obecnou ochranou. Tůňky se většinou realizují z prostředků PPK. Zde pak jsou prezentovány jako tůňky pro obojživelníky, neboť se používá dotační podtitul „ochrana ohrožených druhů“. Pak ovšem je problém, neboť vzniklé tůňky nelze využít k chovu ryb, neboť ty přirozeně potomstvo obojživelníků vyžerou. Když ovšem chov ryb vyloučíme, ztratíme podporu vlastníků, neboť to je hlavní zájem, pro který tuto činnost podporují. A pak tedy složitě hledáme kompromisní řešení, aby chov ryb byl, ale aby byl natolik extenzivní, že aspoň nějakí obojživelníci vyžijí. Ale je opravdu nutné, aby každý rybníček sloužil jako líhniště obojživelníků, či jiných ohrožených druhů? Nebudu diskutovat, zda fauna a flora na něm usazená bude rovněž přínosem, i když bude rybochovný. Jenom poznamenám, že u těchto malých nádržek se daleko snadněji dohodneme na hodně extenzivním chovu ryb. Znam např. „rybochovné“ rybníčky, kterým říkám „korupční“. Nepěstuje se zde ryba v skutečném komerčním chovu, vlastník si de jen nasadí „nějaké“ ryby aby si mohl trochu zalovit, a hlavně takové zalovení nabídnout dodavateli, jehož si chce naklonit atp. Při takové intenzitě chovu se pak právě blížíme oné vhodné kompromisní úrovni. Hlavně však mě mrzí, že ti kdo nechť

pustit dotační finance na rybníček v němž bude chov ryb, takže bude nevhodný pro čolka velkého, nevidí, že takové zadržetí vody může příznivě ovlivnit vodní režim celého okolního segmentu krajiny a to do takové podoby, že zde bude možno dosáhnout daleko přirozenější skladby na všech stanovištích. Ale to jsem se obloukem vrátil k mé výše prezentované úvaze, jak nadměrné soustředění jen na jevy a druhy velmi vzácné krátkozrace brzdí celkovou obecnou ochranu přírody a krajiny. A jestli jsem ze svých zkušeností s posledních let chtěl něco skutečně akcentovat, byl to právě tento námět k zamyšlení nad naší celkovou strategií.